

фикации ранее определенных профессиональных затруднений специалиста, внедрение им новых инновационных методов педагогической деятельности.

Каскадная модель повышения квалификации, разработанная в Российской Федерации, может выступать примером успешной модернизации системы дополнительного образования взрослых

Литература. 1. Громкова, М. Г. *Андрагогика: теория и практика образования взрослых : учебное пособие для системы дополнительного профессионального образования* / М. Г. Громкова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2015. – 496 с. 2. Синенко, В. Я. *Теоретическая система модернизации профессионального образования в условиях изменяющегося рынка труда : коллективная монография* / В. Я. Синенко. – Новосибирск : ФГБОУ ВО «СГУВТ», 2015. – 243 с. 3. Смотрицкий, А. Л. *Система непрерывного профессионального образования руководящих работников и специалистов физической культуры, спорта и туризма* / А. Л. Смотрицкий // *Университетский спорт в современном образовательном социуме : материалы Международной научно-практической конференции, Минск, 23–24 апр. 2015 г. : в 4 ч.* / Белорусский государственный университет физической культуры ; редкол.: Т. Д. Полякова [и др.]. – Минск, 2015. – Ч. 1. – С. 249–253. 4. *Ценности, традиции и новации современного спорта : материалы Международного научного конгресса, 18–20 апр. 2018 : в 2 ч. Ч. 2* / Национальный олимпийский комитет Республики Беларусь, Белорусский государственный университет физической культуры ; редкол.: С. Б. Репкин [и др.]. – Минск : БГУФК, 2018. – 340 с.

УДК 37.013.2:796

AKTUÁLNOŠŤ PEDAGOGIKY M. MONTESORIOVEJ CURRENCY OF M. MONTESSORI'S PEDAGOGY

Matej Slovák, Monika Miňová

Slovenská republika

Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta

University of Prešov, Faculty of Education

Pedagogika Márie Montessoriovej podľa [1] „typ alternatívnej školy nazývaný podľa talianskej lekárky M. Montessoriovej (1870-1952), ktorá rozvinula reformné pedagogické hnutie predovšetkým v oblasti predškolskej výchovy. Jej koncepcia zdôrazňuje vplyv vhodných výchovných podnetov na rozvoj dieťaťa, najmä v „senzitívnych fázach“ detského života. V niektorých krajinách západnej Európy pôsobia montessoriovské materské i základné školy (existujú aj líceá), v ČR niektoré súkromné materské školy“. Ako z definície vyplýva, ide o reformnú pedagogiku, ktorá je typická pre obdobie prvej polovice 20. storočia. Obdobie vzniku tejto pedagogiky môže vyvolávať dojem jej neaktuálnosti, alebo „nemodernosti“. Opač je však pravdou. Predmetná pedagogika sa hlási ku slovu práve dnes, v období zmien a reforiem v školstve a v období nejednotného (a nie vždy správneho) výchovného pôsobenia rodičov na deti. Trendom vo výchove detí je rastúci „quasihumanizmus“, a prevládajúce štýly výchovy: liberálny a rozmaznávací.

Rovnako sa do pedagogickej diskusie dostávajú javy ako neuropedagogika a neurodidaktika aj koncept inklúzie, žiaducimi sú zákony učenia. V predloženej texte sa pokúsime o analýzu predmetnej pedagogiky vo vzťahu k vyššie spomenutým javom.

Neuropedagogika a neurodidaktika. Neurodidaktika a neuropedagogika sú podľa [2] disciplínami, ktoré sa zaoberajú „vplyvom neurovedeckých poznatkov na pedagogiku a did-

aktiku a tým ako môže byť učenie a vyučovanie týmto poznatkom prispôsobené“.

V súvislosti s pedagogikou Montessoriovej, nás zaujíma prostredie, ktoré môžeme v kontexte neuropedagogiky a neurodidaktiky deťom zabezpečiť. Zastávame názor, že zásady a „pravidlá“ organizácie mozgo-kompatibilného prostredia (učenia a učenia sa) definovala už Mária Montessoriová.

Mozgo-kompatibilné učenie sa hovorí ako o transformácii poznatkov týkajúcich sa štruktúry a funkcií mozgu do výchovno-vzdelávacieho procesu. Takéto učenie (sa) prebieha, ako sme už spomenuli, v mozgo-kompatibilnom prostredí. Tento pojem sa asocjuje s ITV Kovalikovej a Olsenovej. Tieto hovoria o šiestich podmienkach takéhoto prostredia [3]. Tóthová, Kostrub, Ferková [4] uvádzajú ďalšie tri.

Tieto môžeme analyzovať vo vzťahu k Montessoriovej pedagogike nasledovne:

1. *Dôvera* – dôveru zabezpečuje pedagóg (učiteľ/edukátor)/rodič. Svojim prístupom, ľudskosťou a otvorenosťou, facilitujúcim vzťahom k dieťaťu. V montessori prostredí deti nie sú pod stresom, ani výkonovým, ani časovým. Učia sa vlastným tempom a v súlade s vlastnými potrebami, túžbami, čo predchádza stresu a vyvoláva kladné pocity.

2. *Zmysluplný obsah* – obsah výchovy, vzdelávania a výcviku je členený do piatich štandardných oblastí: Jazyk, Matematika, Kozmická výchova, Zmyslová výchova a Cvičenia každodenného života. Ich obsah je plnohodnotný a významný pre život v spoločnosti.

3. *Sloboda výberu* – deti sú v pedagogike Montessoriovej slobodné vo výbere aktivity, vo výbere materiálu, v pohybe v priestore i v časovom manažmente.

4. *Dostatok času* – v „montessori“ škole nezvoní. Organizácia nepodlieha triedno-hodinovému systému. Časový stres a tlak nevyvíja ani učiteľ, ani osnovy.

5. *Obohatené prostredie* – bohatá ponuka je didaktickým princípom, ktorý hovorí, že prostredie bohatou ponukou nabáda k činnosti. Materiál má byť usporiadaný tak, aby dieťa povzbudzoval v aktivite a podnecoval jeho záujmy a zvedavosť. Bohatá ponuka zabezpečuje dieťaťu množstvo kvalitných a vývin podporujúcich podnetov, nesmie však byť predimenzovaná.

6. *Okamžitá spätná väzba* – je zaistená jednou z vlastností materiálu.

7. *Spoluprácu* – zabezpečujú ju aktivity na elipse, práca vo dvojiciach aj spolupráca dieťaťa a dospelého.

8. *Dokonalé zvládnutie* – k tejto požiadavke na mozgo-kompatibilné prostredie sa dieťa dostáva opakovaním a pravidelným využívaním v reálnom živote aj mimo školy.

9. *Cielený pohyb* – Všetko učené a vyučované v pedagogike Montessori prechádza rukami, pohybom.

Na základe takejto analýzy môžeme povedať, že pedagogika Márie Montessoriovej zabezpečuje mozgo-kompatibilné prostredie a tým aj mozgo-kompatibilné učenie (sa).

Tvorivosť. „Kreativita (= tvorivosť) je schopnosť vytvárania nových kultúrnych, technických, duchovných i materiálnych hodnôt vo všetkých odboroch ľudskej spoločnosti. Tvorivosť je aktivita, ktorá prináša doposiaľ neznáme a súčasne spoločensky hodnotné výtvary“ [5]. Tvorivosť chápeme ako najvyšší kognitívny proces človeka, ku ktorému sa dieťa prepracuje postupne skrze taxonómiu kognitívnych funkcií. V ponímaní pedagogiky Márie Montessoriovej podľa Rýdla [6] je spontánna tvorivosť spojená s prirodzenou kreativitou človeka (dieťaťa). Deti sa do práce (činnosti) zapájajú samé od seba na základe svojej vôle a iniciatívy, bez toho, aby sa im muselo hovoriť, čo a kedy majú robiť. Svoju energiu vkladajú spolu s úsilím do formovania svojej osobnosti a precvičovania tela. Vnútnou motiváciou a prácou s didaktickým materiálom, pracou s knihou, rozhovormi s dospelým prechádzajú jednotlivými stupňami vývinu svojej kognície v oboch dimenziách (poznatkov a kognitívnych procesov) a týmto progresom sa dostávajú k tvorivosti, kreativite ako k vrcholu tejto kognitívnej taxonómie človeku vlastnej. Tým, na základe poznania, porozumenia, analýzy, aplikácie, hodnotenia začínajú tvoriť nové fakty, koncepty, procesy a metakognitívne poznatky, inováčne možnosti, riešenia, spôsoby...

Inklúzia. „Idea inklúzie (lat. inclusio – zahrnutie, byť súčasťou) je všeobecne založená

na rovnocennosti jednotlivcov, avšak paradigmatická odlišnosť oproti predchádzajúcim prístupom je v tom, že nie je predpokladaná normalita niektorých jednotlivcov či skupín. Za normálnu sa považuje rozmanitosť, heterogenita, diferencovanosť, prítomnosť väčších, či menších rozdielov“ [7]. Zelina [8] poukazuje na rozdiel medzi týmito dvomi konceptmi. „V inkluzívnej paradigme edukácie ide o akceptovanie rôznorodosti žiakov. Rôznorodosť sa chápe ako samozrejmosť. Jednou zo základných charakteristík inklúzie je heterogénnosť žiakov v triede. ... Integrácia sa skôr chápala (a chápe) ako koexistencia dvoch, alebo viacerých skupín, podskupín v triede, v škole, komunite, spoločnosti, kde intencionalitou bolo postupne menšinové skupiny (minority) či odlišných jednotlivcov vtiahnuť, asimilovať do väčšinovej kultúry“. Anderliková [9], montessori terapeut s dlhoročnou praxou, sa zamýšľa, za akých podmienok je inklúzia úspešná. Opisuje niekoľko kategórií požiadaviek, ktoré vedú k úspešnej inklúzii. Ide o požiadavky na politiku, školy (zariadenia), pedagógov, asistentov pedagógov, sociálne služby a širšie sociálne prostredie. V kontexte našej orientácie na školskú inklúziu podrobnejšie rozoberieme prvé štyri kategórie požiadaviek. Tieto vyslovuje ako montessori terapeut, samozrejme v každej krajine je potrebné tieto mierne modifikovať a prispôbiť aktuálne platnej legislatíve a možnostiam toho, ktorého handicapu.

„Požiadavky na politiku

Inklúzia je úspešná, ak

- všetky úrady, všetci, ktorí pôsobia vo verejnej správe, uznávajú dohovor OSN o prácach ľudí s postihnutím,
- obce a ich starostovia, mestské úrady, školské rady a vedenie škôl nepoužívajú „blaho dieťaťa“ ako zámienku pre to, aby si mohli ísť ďalej svojou cestou,
- je tento okruh ľudí, usilujúcich sa o „blaho dieťaťa“ otvorený novým návrhom a podnetom,
- pretrváva dôvera v rodičov, že im „blaho dieťaťa“ leží na srdci, a preto musia mať právo do vecí hovoriť.

Požiadavky na zariadenia

Inklúzia je úspešná, pokiaľ majú všetky zúčastnené osoby rovnaký cieľ a usilujú sa o jeho dosiahnutie.

Medzi zúčastnených patria:

- zriaďovateľ zariadenia: rodičovská iniciatíva malého spolku v porovnaní s veľkým zriaďovateľom má možno iné predstavy a kladie dôraz na niečo iné, okrem toho nemá tak veľké finančné a právne možnosti ako veľký zriaďovateľ,
- ekonóm, ktorý zodpovedá za financie a všetku manipuláciu s nimi,
- celý personál, nielen pedagógovia, ktorí denne pracujú s deťmi, ale taktiež školník, personál obsluhujúci kuchyňu atď., dokonca i osoby, ktoré dochádzajú do skupín nárazovo na kratšiu dobu, napr. farár, sociálny pedagóg, učiteľ rytmiky,....
- bezbariérový prístup do všetkých miestností,
- možnosť uloženia dieťaťa vo všetkých miestnostiach, v ktorých sa pohybuje,
- dostatok miesta napr. pre usporiadanie stoličiek do kruhu, pri oslave, pri výlete, akcie tohto rázu sú v tomto prípade priestorovo náročnejšie než u iných detí,
- miesto pre sanitárnu oblasť, ktorú je možné i uzavrieť, aby bola zaistená intimita,
- zdvíhacie zariadenie na toalete, alebo miesto na prebaľovanie,
- zrkadlo až na zem, v ktorom sa dieťa môže pohodlne vidieť,
- zastrešený priestor pre parkovanie vozíka používaného pri pohybe vonku,...
- kontrola vonkajších dverí (obzvlášť záhradné bránky vedúce na ulicu), či sú dobre uzamykateľné, aby sa nedali v nestráženom okamihu otvoriť a aby nezostali otvorené,
- zaistenie pokojného kútika bez zbytočných lákadiel v rámci miestnosti pre celú skupinu, kde sa dieťa sústreďuje a vnútorne upokojuje,
- zariadenie miestnosti, v ktorej možno prekonávať návaly hnevu a zlosti bez publika, *pokiaľ zariadenie vychádza v ústrety aj potrebám pedagógov*

- podporuje a vyžaduje ďalšie vzdelávanie,
- podľa potreby zaistí konzultácie s odborníkmi,
- podľa potreby zaistí podmienky pre prácu,
pokiaľ zariadenie udržiava kontakty s verejnosťou
- samé od seba hľadá kontakt na úrovni politiky a pozitívne (a snáď aj presvedčivo) informuje o svojich úmysloch,
- dokáže v spojení s politikou prostredníctvom skúseného spravodajcu poukázať na prednosti inklúzie,
- v rámci zariadenia po prijatí postihnutého dieťaťa zvolá všetkých rodičov triedy na schôdzku a informuje ich. Je dôležité vyzdvihnúť predovšetkým pozitívny vplyv inklúzie na všetky deti. Otvorenosťou a ochotou riešiť problémy spoločne sa zamedzí strachu a závistí.

Požiadavky na pedagógov

Inklúzia je úspešná, pokiaľ

- všetci dospelí tvoria tím, vymieňajúci siskúsenosti a sú naladení na rovnakú notu. Všetci vrátane rodičov, ktorí svoje deti poznajú najdlhšie a spravidla majú najväčší záujem na tom, aby sa dieťa ďalej rozvíjalo,
- sú rešpektované záujmy, záľuby a potreby dieťaťa,
- sa myslí na „nedostatky“ iba v prípade, že je ohrozený ďalší vývin dieťaťa a je potreba niečo zmeniť,
- v prípade potreby bez hanby požiadame o radu odborníkov,
- je samozrejmé ďalšie vzdelávanie v odbore,
- vedome prežívame účinok hermeneutickej špirály; každá pozitívna akcia vyvoláva pozitívnu reakciu,
- je dodržané jasné Montessori usporiadanie, v ktorom sa môžu deti aj dospelí dobre orientovať a pritom sa cítiť bezpečne,
- je pre deti, ktoré sú schopné si samé zvoliť činnosť, zabezpečená „slobodná voľba“,
- je samozrejmosťou úcta k osobnosti dieťaťa aj dospelého,
- je úcta nielen prejavovaná, ale v prípade nutnosti vyžadovaná.

Požiadavky na asistentov

Inklúzia je úspešná,

- pokiaľ asistent umožní dieťaťu byť samostatné, samé na sebe pracovať a prevziať zodpovednosť samé za seba. Najväčším úspechom asistenta je, keď jedného dňa zistí, že je zbytočný,

K tomu treba premyslieť tieto podmienky:

- učiteľ triedy je k dispozícii všetkým deťom.
- asistent pomáha učiteľovi so všetkými deťmi.
- učiteľ a asistent tvoria tím, zodpovednosť leží na učiteľovi.
- každé dieťa v triede (vrátane inkludovaných) vie: „Dostane sa mi pomoci, pokiaľ k cieľu nedokážem dôjsť samostatne! Pomoc sa mi však dostane len vtedy, pokiaľ som sa predtým naozaj snažil!“
- asistent a učiteľ podporujú scelovanie triedy cieľným vedením a/alebo poskytnutím bezpečného voľného priestoru (v čase a mieste).
- z toho vyplýva, že asistent musí dieťa sprevádzať najmenej rok, radšej dva roky a pôsobiť ako spojovací článok medzi rodinou a školou.
- asistentom sa môžu stať rovnako dobre mladí, ešte neskúsení ľudia (napr. maturanti, absolventi vyšších odborných škôl, ...), ako staršie, skúsené osoby (napr. nezamestnaní pedagógovia, alebo zainteresovaní dôchodcovia). Poznámka autorov: podľa príslušnej platnej legislatívy. Osobnosť asistenta musí byť vnútorne vyrovnaná, nezaťažaná osobnými problémami, aby nestratila z očí cieľ: pomoc mladému človeku „naučiť sa vziať do rúk svoj život“.
- asistenti majú nárok na kvalifikované zaškolenie, starostlivé vysvetlenie úloh a pravidelné konzultácie, v priebehu ktorých sa môžu bez obáv opýtať a prehovoriť o svojej

pochybnosti.

- mali by byť taktiež informovaní o mimoškolských aktivitách svojho zverenca, predovšetkým o terapiách, aby mohli rovnako ako rodičia zaradiť dôležité prvky z týchto oblastí do každodenných aktivít.

- podmienkou je flexibilné uzatvorenie zmluvy s príslušným zamestnávateľom, ktorý je schopný zohľadniť individuálne potreby.“

Pedagogika Márie Montessoriovej nie je „stará“ neaktuálna koncepcia, ktorá nemá miesto v dnešnej škole, vo výchove, vzdelávaní a výcviku. Práve naopak. Ide o hotový, rokmi a praxou (ale aj vedecko-výskumne) overený, ucelený a prepracovaný systém rozvíjania osobnosti dieťaťa/žiaka (výchovy, vzdelávania a výcviku), ktorý reflektuje tradičné aj nové požiadavky na učenie a učenie sa. Je spôsobom vyučovania v škole, vychovávaní v rodine, možnosťou inklúzie. Nie je všeliekom na problémy výchovy, správania, učenia sa, nekreativity a školstva, ale je možnosťou, spôsobom, ktorý je prepracovaný, overený a stačí po ňom „si-ahnuť“ a využívať ho. Bližšie o tejto pedagogike, aj vo vzťahu k vyššie spomenutému, ale aj v iných širších súvislostiach popisujeme v publikáciách *Pedagogika Márie Montessoriovej – terminologické minimum* (Rokus 2017) a *Pedagogika Márie Montessoriovej z pohľadu teórie a praxe* (Rokus 2019).

Bibliografia. 1. PRŮCHA, J.– WALTEROVÁ, E.– MAREŠ, J., 2001. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. 2001. 2. PETLÁK, E. – VALÁBIK, D. – ZAJACOVÁ, J., 2009. *Vyučovanie – mozog – žiak*. Bratislava: IRIS. 2009. 2. ZELINA, M., 2000. *Alternatívne školstvo*. Bratislava: Iris. 2000. 3. TÓTHOVÁ, R.– KOSTRUB, D.– FERKOVÁ, Š., 2017. *Žiak, učiteľ a výučba (všeobecná didaktika pre študentov učiteľstva)*. Prešov: Rokus. 2017. 4. KÖNIGOVÁ, M., 2007. *Tvořivost. Techniky a cvičení*. Praha: Grada. 2007. 5. RÝDL, K., 2007. *Metoda Montessori pro naše dítě: Inspirace pro rodiče a další zájemce*. Pardubice: FF Univerzity Pardubice. 2007. 6. VANČÍKOVÁ, K.– PORUBSKÝ, Š.– KOSOVÁ, B., 2017. *Inkluzívne vzdelávanie – dilemy a perspektívy*. Banská Bystrica: UMB PdF. Belianum. 2017. 7. ZELINA, M., 2012. *Inklúzia – nová paradigma špeciálnej pedagogiky?* In: *Špeciálny pedagóg*. Časopis pre špeciálnopedagogickú teóriu a prax. Roč. 1, č. 1, s. 9-10. 2012. 8. ANDERLIKOVÁ, L., 2014. *Cesta k inkluzii. Úvahy z praxe a pro prax*. Praha: Triton. 2014.

УДК 316.628:796

POHYBOVÉ AKTIVITY DETÍ PREDŠKOLSKÉHO VEKU PRECISION CHILDREN'S MOTION ACTIVITIES

Monika Miňová

Slovenská republika

Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta

University of Prešov, Faculty of Education

Tisíce rokov sa človek vo svojom vývoji neobišiel bez intenzívnej pohybovej činnosti. Jej význam bol chápaný na úrovni základnej životnej potreby, akými boli a sú, napr. jedlo a pitie. Pohyb je základným prejavom života a súčasne prostriedkom všestranného rozvoja osobnosti človeka. Je hlavným vonkajším prejavom životných funkcií, je prostriedkom ktorým živá bytosť smeruje k dosiahnutiu a splneniu dôležitých životných cieľov - životne dôležitých úloh.

Obdobie predškolského veku patrí medzi najdôležitejšie v živote človeka. Pohyb je základným prejavom dieťaťa a preto by sme mu mali venovať náležitú pozornosť. Hlavným cieľom výchovy a vzdelávania v materskej škole je dosiahnutie optimálnej kognitívnej, senzomotorickej a sociálno-citovej úrovne ako základu pre školské vzdelávanie v základnej